

Nr 178

Av herr **Bohman**, *angående riksbankens kreditpolitik såvitt berör detaljhandelns kapitalbehov.*

(Lika lydande med motion nr 153 i Första kammaren)

Detaljhandeln har, icke minst i vårt land, under de senaste decennierna genomgått en snabb utveckling, som kännetecknats av ett intensivt rationaliseringsarbete och väsentliga strukturella förändringar. Konkurrensen mellan företag och företagsformer har hårdnat, och konsumenternas prismedvetande stärkts. Erfarenheter från utlandet har snabbt omsatts. Nya företagsformer och affärstyper har växt fram. Samtidigt som varuhusbetonade försäljningsställen och kedjeföretag expanderat har den mindre och medelstora, av företagaren själv ledda handeln ökat i betydelse och stärkt sin konkurrenskraft genom egna insatser och genom samverkan i såväl inköps- som försäljningshänseende. Varudistributionens rationalisering har syftat främst till att sänka driftkostnaderna, nå en ökad försäljning per anställd och ge konsumenterna bästa möjliga service för lägsta möjliga kostnader. De kostnadssänkningar som rationaliseringsåtgärderna föranleder kommer nämligen tack vare den hårda konkurrensen konsumenterna till godo. Rationaliseringsarbetet kräver emellertid avsevärda investeringar i funktionell butiksinredning och i ändamålsenliga butiksfastigheter, så belägna att de kan nås av största möjliga antal konsumenter med minsta möjliga olägenheter betingade av restid och resväg.

För det svenska näringslivet utgör bristen på kapital ett av dagens mest besvärliga problem. De härav föranledda kreditregleringarna har hämmat näringslivets investeringstakt. Företag som av olika skäl icke kunnat utnyttja självfinansiering för sin rationaliseringsverksamhet har fått det svårare att anpassa produktion och kostnadsnivå efter den hårdnande konkurrensen och de nya vidgade marknaderna. För branscher där behovet av utbyggnad och strukturförändrande åtgärder är särskilt framträdande kan bristen på erforderliga kapitaltillskott få allvarliga konsekvenser på längre sikt.

I nämnda hänseende har detaljhandeln alldeles speciella svårigheter, eftersom dess kreditformer av olika skäl är mera begränsade än exempelvis industriens. Förlagslån står icke till detaljhandelns förfogande. Genom de av statsmakterna vidtagna kreditmarknadsreglerande åtgärderna kan borgenslån förekomma endast i begränsad utsträckning, och obligationslån har i varje fall under de senaste åren icke kunnat komma i fråga för

detaljhandelsändamål. Särskilt allvarliga konsekvenser har riksbankens kreditrekommendationer fått i fråga om detaljhandelns möjligheter att avlyfta byggnadskreditiv i egna fastigheter och erhålla fasta inteckningslån. Rekommendationen om att dylika inteckningslån skall betraktas som prioriterade allenast i fastigheter som innehåller minst 50 % bostäder är i detta hänseende betänklig, eftersom en dylik föreskrift är direkt ägnad att förhindra en ändamålsenlig utbyggnad av detaljhandelnätet. Det råder nämligen inga delade meningar om att butiker belägna i bostadshus blir olämpligare och dyrare och i drifhänseende väsentligt sämre än om de inredes i särskilda butiksfastigheter. Även för bostäderna medför butiker i bostadshusens bottenvåningar otillfredsställande konsekvenser.

Från såväl bostadssociala synpunkter som med hänsyn till önskemålet om en rationell och billig varudistribution bör alltså en sammankoppling av bostäder och butiker icke eftersträvas. Butiksfastigheter måste byggas på ett annat sätt än bostadshus. Sammanförandet av de för helt olika syften avsedda enheterna blir fördyrande och försämrar konstruktion och planlösning. Sammanförandet påverkar negativt grunden och källarvåningen, våningsantalet, trapphusen, rörinstallationer och fastighetens exteriör. Från principiella synpunkter är det för övrigt betänkligt att utforma kredit- och lånevillkor så att de förhindrar eller försvårar en rationalisering av detaljhandeln och skapar en distributionsstruktur, som under lång tid måste leda till högre distributionskostnader och därmed högre konsumentpriser än eljest. Avgörande för stads- och byggnadsplanering måste vara bostadssociala, estetiska och tekniska synpunkter, icke kortsiktiga kreditreglerande hänsyn.

Olägenheterna accentueras av att motsvarande regler i princip tillämpas även vid medgivande av statliga bostadslån till kommersiella lokaler. Enligt tertiärlånekungörelsen må nämligen sådana lån medges endast för ny- eller ombyggnadsföretag, som avser flerfamiljshus för bostadsändamål eller som innehåller andra utrymmen än för bostadsändamål till högst hälften av den sammanlagda lägenhetsytan. Visserligen må Kungl. Maj:t efter prövning medge undantag från regeln, och sådana har förekommit men endast i några få fall, eftersom det ansetts att blott närhetsbutiker och bostadskomplement borde belånas till större andel än 50 % av hela ytan. Smärre kommersiella lokaler av typ närhetsbutiker belägna i ett bostadsområde och avsedda att uteslutande betjäna områdets bebyggelse har dock medgivits statlig belåning trots att byggnaden endast inrymt kommersiella lokaler. Men 50 %-regeln är alltjämt huvudregel.

Den allmänna målsättningen för samhällsplaneringen måste vara att åstadkomma en från alla synpunkter harmonisk bebyggelse. Detaljplaneringen av bebyggelsen uppbäres av samma syften. För näringslivets vidkommande måste planeringen lägga grunden för en ändamålsenlig förnuftig utveckling av produktion och distribution. Härom torde inga delade

meningar råda. Det framstår därför enligt min mening som inkonsekvent att låta kreditmarknadsreglerande åtgärder motverka eller försvåra för planeringens genomförande uppställda syften. En stor del av folkhushållets utgifter belöper på varudistributionen. Det är därför ett allmänt intresse att detaljhandels rationaliseringssträvanden gynnas och att kostnaderna pressas ner. Investeringar inom detaljhandeln som är ägnade att sänka konsumentpriserna bör alltså underlättas, icke försvåras. I varje fall bör de här berörda spärrarna för detaljhandels ordinarie kapitalförsörjning upphävas och möjlighet beredas handeln att efter sedvanlig, affärsmässig prövning få sitt kreditbehov tillgodosett.

Med åberopande av vad här anförts får jag hemställa,

att riksdagen måtte uttala, att riksbankens rekommendationer till kreditinstituten bör så utformas, att detaljhandeln icke förhindras att i normala kreditmässiga former tillgodose sitt kapitalbehov.

Stockholm den 24 januari 1961

Gösta Bohman